

STANISLAVA HARKOTOVÁ

EŠTE SME NEZOMRELI

PRÍBEHY Z VOJNOVEJ UKRAJINY
2013 – 2022

›aktuality.sk

►aktuality.sk

EŠTE SME NEZOMRELI

Stanislava Harkotová

Copyright © Stanislava Harkotová, 2022

Slovak edition © Ringier Slovakia Media, s. r. o.

ISBN 978-80-974226-2-2

STANISLAVA HARKOTOVÁ

EŠTE SME NEZOMRELI

PRÍBEHY Z VOJNOVEJ UKRAJINY
2013 — 2022

OBSAH

PROLÓG	9
NEZÁVISLOSŤ	15
MATKA UKRAJINSKÝCH VOJAKOV	33
PREČO PLAČETE? EŠTE SME NEZOMRELI	49
BOH ŤA POBOZKAL NA ČELO	61
BEZ NÁDEJE DÚFAŤ	71
STRATIŤ MUŽA, KTORÝ ŽIJE	85
OTEC VASYĽ	93
ÚTEK Z PREDMESTIA	109
BUČA: OKUPÁCIA	127
NEDOPOVEDANÝ PRÍBEH RUSKÝCH VOJAKOV	137
CHCEME MIER!	149
VY SI PLAČTE, JA NEBUDEM!	161
AZOVSTAĽ ANNY ZAJCEVOVEJ	173
BOJUJ AKO UKRAJINEC	187
EPILOG	195
POZNÁMKY	200
POĎAKOVANIE	205

PROLÓG

Narodila som sa a vyrastala pár kilometrov od slovensko-ukrajinských hraníc, no ukrajinčinu som poznala iba z piesní, ktoré u nás doma zneli z rádia či magnetofónových pásoch, a o samotných Ukrajincoch som de facto nič nevedela. Ukrajina dlho nebola ani hlavnou témou môjho profesionálneho záujmu. Až do chvíle, keď sa v Kyjeve na prelome rokov 2013 a 2014 rozpútali masové protesty. Sledovala som priame prenosy z Námestia nezávislosti, slávneho kyjevského Majdanu, a mala som pocit, že národnú drámu Ukrajiny prežívam spolu s ňou. Chýbal mi však kontakt s domácimi, ktorí by mi zodpovedali základné otázky: čo si myslia a čo cítia ľudia bytostne zasiahnutí vojnou. A preto som sa v roku 2015 rozhodla, že o Ukrajine nechcem písať od stola.

Ako prví mi na moje otázky odpovedali presídlení z Luhanskej a Doneckej oblasti, ktorí hľadali nový život na opačnom konci Ukrajiny – Zakarpatí. Neskôr sa pridali obyvatelia miest a dedín ležiacich v bezprostrednej blízkosti frontovej línie na východe Ukrajiny. V snahe preniknúť hlbšie do mentalít tohto národnostne, etnicky a kultúrne rôznorodého štátu som sa naučila po ukrajinsky a rusky. Ukrajinu som spoznávala najmä cez osobné príbehy desiatok obyčajných žien a mužov zisťujúc, že s niektorými sme tak trochu *zemľaky*¹. Pochopiť jej komplikovaný príbeh, historické kontexty, ale aj podstatu ukrajinsko-ruských vzťahov mi zas pomáhali historici a analytici.

Za sedem rokov sa mi odhalilo mnohé, no stále sa učím. Aj vďaka možnosti pýtať sa. Raz som sa na jedného z mojich ukrajinských priateľov obrátila s otázkou, či bol vznik modernej Ukrajiny iba dielom náhody. Po rokoch strávených u našich susedov som vedela, ako mi odpovie – že Ukrajinci prelievali krv za ideu vlastného štátu celé storočie.

Ukrajina prežila a v roku 1991 sa mohla symbolicky naďychnúť slobody. A práve o podobe tejto slobody je historický

exkurz, ktorý som sa rozhodla zaradiť na začiatok knihy časozberných reportáží *Ešte sme nezomreli*. V skratke načrtáva okolnosti vzniku moderného európskeho štátu, ktorý bol po desaťročia súčasťou jednej zo svetových mocností – Sovietskeho zväzu.

Napísať knihu o Ukrajine bolo vždy mojím snom. Nikdy by mi však nenapadlo, že to bude v roku 2022. Vedela som, že aj vzhľadom na chýbajúci časový odstup nebude možné spracovať vojnový konflikt v celej jeho hĺbke, šírke ani rozmanitosti, keďže nič, dokonca ani vojna nie sú iba čierne alebo biele. Mojm skromným želaním bolo ponúknuť cez jednotlivé osudy ľudí pohľad na veľkú vojnu, ktorá sa nezačala 24. februára 2022, ako si to mnohí myslia, ale podstatne skôr. A možno sa nezačala ani na prelome rokov 2013 a 2014 na Majdane.

Na komplexné zhodnotenie dejinných udalostí, ktorých sme priamymi svedkami, si ešte budeme musieť počkať. Viac svetla i objektivity prinesú až ďalšie generácie historikov. My ako pozorovatelia vojny odohrávajúcej sa kúsok od našich domovov však môžeme urobiť jedno – zmeniť status pasívnych svedkov, pochopiť a pomôcť našim susedom.

Revolúcia dôstojnosti, Kyjev, 2014

NEZÁVISLOST

1991 – 2022

Rok 1991, posledný výdych Sovietskeho zväzu. Už šiesty rok trvala perestrojka (pôvodne prestavba) sovietskeho lídra Michaila Gorbačova. Napriek pokusom o reformy sa však spoločnosť, stále prísne riadená z jedného centra, zmiatla v hlbokej kríze. Želaný efekt nepriniesla ani januárová menová reforma premiéra Valentina Pavlova, v rámci ktorej sa z obehu sťahovali prebytočné peňažné zásoby v podobe päťdesiatrubľových a storubľových bankoviek. Banky zablokovali vklady, úspory ľudí začali strácať na hodnote. Pred obchodmi sa tvorili ešte dlhšie rady ako dovtedy, pričom ani prídelové lístky občanom negarantovali, že sa dostanú k tovaru. Dôvera v silný štát letela strmo nadol. V napätej atmosfére zorganizovala vláda všezväzové referendum, ktoré malo Gorbačovovmu politickému smerovaniu poskytnúť zdanie verejnej podpory. Pýtala sa občanov: Považujete za potrebné zachovanie Sovietskeho zväzu ako obnovenej federácie rovnoprávných suverénnych republík? Pobaltie, Moldavsko, Gruzínsko a Arménsko odbojkotovali plebiscit, prichádzajúci s príslubom garancie práv pre ľudí akejkoľvek národnosti. Obyvatelia ostatných republík – v priemere sedemdesiatosem percent opýtaných – vyjadrili súhlas so zachovaním zreformovanej federácie. Najviac si reformovaný zväz priali krajiny Strednej Ázie, najmenej Ukrajina, hoci tam odpovedalo áno sedem z desiatich účastníkov referenda.

Zmeny v Sovietskom zväze sledovali so záujmom aj vtedajšie štáty takzvaného západného bloku. Politiku Západu voči Zväzu sovietskych socialistických republík (ZSSR) pritom ovplyvňovali najmä obavy z možného chaosu, ktorý by mohol nastať po jeho rozpade v postsovietskom priestore, upozornil historik Ústavu východoeurópskych štúdií Filozofickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe Marek Příhoda. Aj preto Západ podporoval Gorbačovovo úsilie o zachovanie zväzu v zreformovanej podobe.

Za jeden zo špecifických prejavov postoja Západu označil Příhoda udalosť týkajúcu sa priamo Ukrajiny. V júli roku 1991 zavítal do Kyjeva americký prezident George Bush starší, aby v ukrajinskom Najvyššom soviete, neskoršej Verchovej rade, vystúpil s prejavom. „Demokraticky a národne orientovaní ukrajinskí politici očakávali, že Bush podporí práve ich. Namiesto toho však americký prezident rečnil o nebezpečenstve separatizmu a nacionalizmu. Ukrajinci dostali studenú sprchu,“ priblížil okolnosti prelomovej návštevy.

Do existencie ZSSR napokon zasiahol moskovský pokus o puč. Konzervatívne komunistické krídlo, tvorené viceprezidentom, ministrom obrany, ministrom vnútra či predsedom KGB, iniciovalo 19. augusta 1991 štátny prevrat s cieľom odstaviť Gorbačova a stopnúť procesy spojené s jeho reformami. Zámerom pučistov bolo zachovať kľúčovú rolu komunistickej strany a silových zložiek.

Pokus o uchvátenie vládnej moci si však nezískal podporu verejnosti ani ďalších dôležitých zložiek štátu. Do ulíc vyšli demonštranti a väčšina ozbrojených zložiek sa pridala na ich stranu. Gorbačov, ktorý sa medzičasom nachádzal na Kryme, kde ho podľa oficiálnej verzie držali niekoľko dní v domácom väzení, sa 22. augusta nakoniec vrátil do Moskvy. Sovietska metropola už však patrila inému mužovi – Borisovi Jeľcinovi. Vtedajšiemu prezidentovi Ruskej sovietskej federatívnej socialistickej republiky, ktorý sa postavil na tank, aby sa prihovril demonštrantom i zmäteným vojakom. Svet obleteli fotografie Jeľcina stojaceho na tanku T-72 a čítajúceho vyhlásenie *K ľudu Ruska*, za čo si vyslúžil súhlasné skandovanie davu. Gorbačov neskôr uznal silnú Jeľcinovu pozíciu a dobrovoľne odstúpil.

Pokus o puč sledovali aj v Kyjeve. Prvý muž Ukrajiny Leonid Kravčuk zvolil na začiatku opatrný postoj a vyčkával. Udalosti, ktoré boli de facto bodkou za existenciou Sovietskeho zväzu, vyústili 24. augusta 1991 do hlasovania parlamentu, ktorý prijal deklaráciu o nezávislosti Ukrajiny. Vyhlásenie následne odobril aj decembrové referendum – s nezávislosťou Ukrajiny súhlasilo deväťdesiat percent jej občanov. Podľa Příhodu ho nebojkotovali

ani príslušníci tamojších etnických skupín vrátane Rusov, ani celé regióny. Účasť presiahla osemdesiat percent. Kým západ Ukrajiny požehnal nezávislosť takmer stopercentne a východ zhruba osemdesiatimi percentami, na Kryme a v Sevastopole súhlasila so vznikom samostatného štátu čosi vyše polovica účastníkov plebiscitu.

Ukrajina si zároveň zvolila svojho prvého prezidenta. Leonid Kravčuk porazil hlavného oponenta – bývalého disidenta Vjačeslava Čornovila. „Po rokoch to Ukrajinci interpretujú ako jeden z dôvodov, prečo skončili tam, kde skončili. Kým v iných postsocialistických krajinách víťazili predstavitelia opozície, na Ukrajine to bol reprezentant komunistickej nomenklatúry. Napríklad Pobaltie sa po zisku nezávislosti okamžite vydalo západnou cestou a nechcelo mať už nič spoločné s integračnými procesmi v postsovietskom priestore,“ poznamenal Příhoda.

Rozpad Sovietskeho zväzu na papieri nakoniec potvrdili Bielovežské dohody. V rezidencii Viskuli v Bielovežskom pralese sa 8. decembra 1991 stretli traja muži: ruský prezident Boris Jelcin, nový ukrajinský prezident Leonid Kravčuk a hlava bieloruského Najvyššieho sovietu Stanislav Šuškevič.

Historik upozornil, že keď Kravčuk s odstupom času spomínal na rokovania, tvrdil, že definitívne a úplné rozpustenie zväzu nebolo pôvodne témou schôdzky. Otázka vraj vyvstala počas rokovania a bolo ju treba vyriešiť. Jedným zo záverov stretnutia však bolo, že novovzniknuté republiky budú medzi sebou užšie spolupracovať. Sovietsky zväz mala nahradiť iná štruktúra – Spoločenstvo nezávislých štátov, čo však ihneď bojkotovali Pobaltie a Gruzínsko. Medzivládna organizácia sa nakoniec ukázala ako nefunkčná a aj Příhoda pripomenul, že sa o ňu nesnažil opierať ani Vladimir Putin, ktorý mal k dispozícii iné platformy. Napríklad Euroázijské ekonomické spoločenstvo alebo Organizáciu Zmluvy o kolektívnej bezpečnosti.

Ako prví na ukrajinskú nezávislosť zareagovali Poľsko a Maďarsko. Pridala sa tiež Kanada, kde žila početná komunita ukrajinských emigrantov. Spojené štáty americké podľa historika chvíľu váhali a nezávislú Ukrajinu uznali až 25. decembra.

„Americká politika, hoci to dnes ruská propaganda neprizná, bola politikou podpory Gorbačova a integrity ZSSR. USA a Západ sa báli možnej nestability aj preto, že v Juhoslávii už prebiehala kríza v plnej sile. Existovala obava, aby nevznikla druhá Juhoslávia v postsovietskom priestore, avšak s omnoho ničivejšími dôsledkami. Tamojšie krajiny mali obrovský zbrojný potenciál vrátane jadrových zbraní,“ poznamenal Příhoda.

V rusko-ukrajinských vzťahoch sa po rozpade Sovietskeho zväzu síce objavilo niekoľko trhlín, no podľa historika sa ich zakaždým podarilo vyriešiť. Rusko začalo nadväzovať vzťahy so Západom. Už prvé demokratické voľby po rozpade ZSSR, ktoré sa konali v roku 1993, však ukázali, že tón ruskej politiky udávali dve sily: komunisti a nacionalisti na čele s Vladimirom Žirinovským.

Kým komunisti podľa Příhodu hovorili o obnovení Sovietskeho zväzu, Žirinovskij o imperiálnej expanzii. „Ruskí nacionalisti začali požadovať revíziu hraníc. Už vtedy im prekážal najmä Krym a žiadali revíziu aktu z roku 1954, keď predsedníctvo Najvyššieho soviету odovzdalo Krym z jednej do druhej sovietskej republiky. So vznikom Ukrajiny sa zároveň vytvorila etnicky najväčšia ruská menšina za hranicami Ruska.“

Ďalšou dôležitou otázkou bol jadrový potenciál Ukrajiny – na začiatku 90. rokov mala na svojom území tretí najväčší jadrový potenciál na svete. Iní jadroví hráči preto vyvíjali tlak, aby sa ho Ukrajina vzdala, čo sa nakoniec aj stalo. V roku 1994 Ukrajina na jednej strane a Rusko, Spojené štáty americké a Veľká Británia na druhej strane podpísali *Budapeštianske memorandum*. K bezpečnostným zárukám sa pripojili aj Čína a Francúzsko. Jadrové hlavice sa odviezli do Ruska, kde mali byť zničené. Ukrajina za to dostala garanciu o bezpečnosti. Podľa Příhodu to znamenalo, že sa voči nej nesmie použiť nielen vojenská sila, ale ani ekonomický nátlak či vydieranie.

Historik upozornil aj na ďalšie otvorené otázky, ktoré sa podľa neho podarilo vyriešiť už v 90. rokoch minulého storočia. Rusko sa napríklad nechcelo vzdať postavenia v Čiernom mori a po dohode s Ukrajinou si zachovalo Čiernomorskú flotilu

v Sevastopole. V roku 1997 sa flotila rozdelila v pomere jedna k desiatim v prospech Ruska, ktoré tak dostalo väčšinu lodí. Dohodlo sa aj to, že Rusko bude môcť využívať prístav v Sevastopole a dočasne aj Mykolajiv, kde sa opravovali lode. Nakoniec sa podľa Příhoda podarilo vyriešiť aj otázku hraníc.

„V takzvanej Veľkej zmluve sú z dnešného pohľadu tri neuveriteľné slová, keďže v jej názve sa priamo uvádza priateľstvo, spolupráca a partnerstvo medzi Ruskou federáciou a Ukrajinou. Dohadovali ju v čase druhého Jelčinovho mandátu, keď bol na čele Ukrajiny Leonid Kučma. Nemalú úlohu zohrali aj vzťahy medzi oboma mužmi. Existuje pojem, ktorý označuje typ Kučmovej politiky voči Jelcinovi – vodková diplomacia. Veľmi neformálny štýl osobnej komunikácie, keď sa dokázali dohodnúť. Skutočnosť, že medzi oboma lídrami nepanovala animozita, bezpochyby prospievala k riešeniu sporných momentov. Kučma neskôr dokonca nazval Jelčina svojím priateľom,“ spresnil historik.

Zmluva vyriešila otázku hraníc. Do platnosti vstúpila v roku 1999 s tým, že bude platiť nasledujúcich desať rokov a zakaždým sa iba automaticky predĺži. „Jasne hovorí, že hranice sú nezameniteľné a garantuje podobu rusko-ukrajinských hraníc vrátane Krymu. Rusko tak uznalo Krym ako súčasť Ukrajiny,“ vysvetlil Příhoda. A dodal, že Ukrajina zmluvu vypovedala v roku 2018, lebo stratila zmysel.

Predzvestou komplikácií v rusko-ukrajinských vzťahoch bol rok 2003, keď už bol prezidentom Vladimir Putin. Jablkom sváru sa stal Kerčský prieliv, presnejšie strategický ostrov Tuzla. Dnes cezeň vedie Krymský most. Rusko, ktoré si chcelo posilniť pozíciu v Azovskom aj Čiernom mori, začalo stavať k ostrovu Tuzla hrádzu. Kyjev zareagoval nekompromisne: ukrajinskí pohraničníci znemožnili pokračovanie stavebných prác. Výsledkom bolo vyhrotenie vzťahov, ktoré sa napokon podarilo upokojiť.

Už o rok neskôr sa však Putin opäť musel zmieriť s tým, že veci na Ukrajine nejdú tak, ako si to predstavoval Kreml. Zvítazila Oranžová revolúcia. Proruský kandidát Viktor Janukovyč,

ktorému k víťazstvu v zmanipulovaných voľbách zablahoževal i samotný Putin, prezidentské kreslo nezískal. V opakovanom druhom kole zvíťazil vtedy prozápadne orientovaný Viktor Juščenko.

„Oranžová revolúcia pôsobila ako happening. Bol som vtedy mladým doktorandom a udalosti som sledoval cez satelit. Piaty kanál vysielal priamy prenos z Majdanu. Veľký dojem na mňa spravilo, že demonštrácie v roku 2004 boli pod kontrolou. Na rozdiel od druhého Majdanu, keď ste nevedeli, ako sa skončí noc – či útokom, alebo rozohnaním demonštrantov. Počas Oranžovej revolúcie síce vládlo napätie, ale situácia bola relatívne pokojná a mali ste pocit, že demonštrácie niekam smerujú a majú lídra. Vystupovali populárni umelci, objavoval sa Viktor Juščenko aj s celým tímom a oznamoval, čo dosiahli. Pripomínalo mi to Nežnú revolúciu,“ zaspomínal si historik.

Oranžová revolúcia bola podľa neho možná aj vďaka tomu, že sa v ukrajinskej spoločnosti v čase druhého Kučmovho mandátu vyprofilovali silní opoziční lídri. Prvým bol spomínaný Juščenko, bývalý guvernér národnej banky, ktorého meno malo na Ukrajine pozitívny náboj. Zaviedol hrivnu, ktorá sa stala relatívne pevnou menou. Pre Ukrajincov to bol po ťažkých 90. rokoch záblesk svetla na konci tunela. Druhou osobnosťou bola „plynová princezná“ Julija Tymošenková. Pozíciu oboch politikov posilňovalo podľa Príhodu najmä to, že mali okolo seba vybudované silné strany. „Tymošenkova mala Blok Julije Tymošenkovej a Juščenko Našu Ukrajinu. Ich popularitu preverili už parlamentné voľby v roku 2002.“

Keď sa novembri 2004 konali na Ukrajine prezidentské voľby, dovtedajšia hlava štátu Leonid Kučma hľadal rôzne cesty, ako zachovať takzvaný kučmizmus, pre ktorý bol typický silný vplyv oligarchov. Jednou z možností bol tretí mandát. Kučma chcel využiť skutočnosť, že bol do úradu zvolený dva roky pred prijatím novej ústavy, obmedzujúcej výkon prezidentskej funkcie dvoma mandátmi za sebou. Podľa Príhodu mu však klesala popularita a čelil silným súperom, preto túto možnosť vyškrtnol z hry. Druhá alternatíva počítala so zmenou ústavy

a s oslabením postavenia prezidenta v prospech parlamentu a vlády. Verchovna rada tento návrh skutočne dostala, no neprešiel – na potrebnú ústavnú väčšinu chýbalo šesť hlasov. Treťou cestou, ktorou sa pred Kučmom vydal aj Jelcin, bolo, že si nájde nástupcu. A tak hľadal a podľa historika spravil osudové rozhodnutie svojej politickej kariéry.

Voľba padla na predstaviteľa doneckého klanu, lídra Strany regiónov Janukovyča, ktorý si z pozície premiéra budoval obraz *hospodára*. „Kučma si myslel, že práve Janukovyč bude schopný poraziť opozíciu. Zdal sa byť skutočne silným. Pre Kučmu to mala byť záruka, že sa udrží existujúci systém. Lenže Tymošenkova pred voľbami zabudla na svoje veľké ambície a podporila Juščenka. Prvé kolo volieb dopadlo tak, že tesne zvíťazil Juščenko, ako druhý skončil Janukovyč. Druhé kolo už jasne favorizovalo Juščenka. Navyše tretí kandidát v poradií, socialista Olexander Moroz, vyzval voličov, aby podporili Juščenka,“ zhrnul Příhoda.

Vítaz sa zdal jasný, Juščenka favorizovali aj exit polly. Ústredná volebná komisia však vyhlásila za novú hlavu štátu Janukovyča. Ukradnuté voľby vyhnali Ukrajincov na námestia. Najvyšší súd konštatoval, že „počas druhého kola volieb 21. novembra 2004 došlo k systematickému a brutálnemu porušeniu zásad volebného procesu“, a nariadil zopakovať hlasovanie. Víťazom opakovaného hlasovania sa podľa predpokladov stal Juščenko. Politického rivala Janukovyča predbehol s niekoľkopercentným náskokom.

„Juščenkovi sa neskôr vyčítalo, že počas rokovaní vymenil príslub čestných volieb za súhlas s politickou reformou, ktorá znamenala oslabenie jeho budúcich prezidentských právomocí. Janukovyč to potom zrušil, no o Juščenkovi sa hovorilo, že sa vlastne týmto rozhodnutím pripravil o plody svojho víťazstva. On však nechcel krviprelievania. Chcel čo najskôr ukončiť krízu a z jeho pohľadu sa tak malo stať prostredníctvom nového hlasovania,“ vysvetlil historik.

Juščenkovo rozhodnutie vnieslo do ukrajinskej politickej praxe dvojvládie, na ktoré Ukrajinci dodnes spomínajú s trp-

kostou. Tandem prezident Juščenko a premiérka Tymošenková totiž znamenal nekonečné hádky. Nadšenie vyprchalo, politika ľudí znechucovala. Ukrajinci boli čoraz častejšie svedkami rôznych zákulisných hier a komplikovaných rokovaní. Nik nepredpokladal, že sa to skončí takou hlbokou animozitou medzi niekdajšími lídrami Oranžovej revolúcie. Potenciál sa podľa historika premrhal, čoho dôkazom boli aj nasledujúce prezidentské voľby, v ktorých nemal Juščenko šancu.

Rok 2004 však nebol len rokom Oranžovej revolúcie. Počas predvolebnej kampane sa niekto pokúsil otráviť Juščenkua dioxínom. Piateho septembra 2004 sa hlavný oponent proruského kandidáta Janukovyča stretol s predstaviteľmi Ukrajinskej bezpečnostnej služby SBU. Krátko nato náhle ochorel a o niekoľko dní neskôr skončil v nemocnici v Rakúsku. Do Kyjeva sa vrátil so znetvorenou tvárou a s bolesťami. Podľa Příhodu je s touto udalosťou spojený aj jeden paradox. „Juščenko totiž na schôdzke s ľuďmi z SBU dosiahol, čo chcel – silové zložky mu prisľúbili, že sa budú od volieb držať bokom. Neskôr údajne dostával zvodky o volebných podvodoch práve od SBU.“

Ukrajincom to pripomenulo inú udalosť z ich novodobej histórie – rok 1999, keď sa Kučmovým vyzývateľom v prezidentských voľbách stal Vjačeslav Čornovil. Podľa historika ťažko povedať, či by bol schopný poraziť úradujúcu hlavu štátu, no potenciál mal. Zahynul však pri autonehode, okolo ktorej dodnes panujú pochybnosti. Nezodpovedanou zostala aj otázka, kto stál za Juščenkovou otravou.

Faktom je, že rozčarovanie z *oranžových strán* posilnilo Janukovyčovu Stranu regiónov a proruský politik sa v roku 2010 stal s tesnou väčšinou ukrajinským prezidentom. Zvítazil predovšetkým vďaka podpore najľudnatejších oblastí na východe a juhu Ukrajiny. Nový prezident sa miesto pokusu prekonať rozdelenie spoločnosti obratom postaral o zmenu ústavy, rozpútal tvrdé protiopozičné ťaženie a výrazne preferoval ľudí z Donbasu. Ukrajinou v tých časoch kolovala anekdota, že v Janukovyčovom rodnom Jenakijeve je pusto, pretože všetci už dostali funkcie. Navyše, keď na Ukrajine vznikala vrstva

oligarchov, jej základňou boli najmä regióny na juhovýchode krajiny. Práve tam si po rozpade ZSSR budovali rôzne skupiny, neraz prepojené na organizovaný zločin a regionálnu politiku, priemyselné impériá. Ich centrami boli Dnipropetrovsk, dnes Dnipro, a Doneck, hlavné sídlo najmocnejšieho klanu.

V roku 1995 došlo na futbalovom štadióne v Donecku k atentátu, počas ktorého zahynul predstaviteľ miestneho klanu Achat' Bragin, niekdajší majiteľ klubu Šachtar Doneck. V kresle prezidenta klubu ho vystriedal preživší Rinat Achmetov. Ten stál de facto v pozadí Janukovyčovej Strany regiónov, ktorá plnila záujmy dedičov zavraždeného šéfa klanu Bragina. Achmetov však zvolil iný štýl. Už to nebol hrubokrký mafián 90. rokov, ale solídny podnikateľ, ktorý dokázal konštruktívne vychádzať so všetkými vládami. Éra grobianskych mafiánov sa skončila a vystriedala ju éra *solídneho* pána Donbasu Achmetova. „V Rusku to bolo podobné – mafiánov postupne nahradili biele goliere. Na rozdiel od Ukrajiny sa však s Putinovou vládou skončil ich politický vplyv. Jedna z prvých vecí, ktorú Putin po nástupe do funkcie urobil, bola, že oligarchom vysvetlil ich miesto. Kto to neakceptoval, doplatil na to, ako napríklad Michail Chodorovskij,“ vysvetlil Příhoda.

Janukovyčovo vládnutie postupne vyhrocovalo atmosféru v spoločnosti. V roku 2012 sa na Ukrajine konali parlamentné voľby, ktoré vstúpili do jej moderných dejín ako tie najšpinavšie. Po voľbách sa rozpútali protesty, ktoré sa skončili potýčkami s políciou. „Janukovyča predtým nenapadlo nič lepšie než otvoriť jazykovú otázku. Išlo o to, aby určité regióny Ukrajiny mohli ako úradný jazyk zaviesť aj ruštinu. Zákon bol natoľko kontroverzný, že ho museli prijať s brutálnym porušením parlamentnej procedúry. Vo veľkom sa totiž zneužívali karty poslancov, ktorí sa nezúčastnili hlasovania. Mnohí neskôr tvrdili, že ich hlas bol započítaný v prospech zákona, ale oni boli a sú proti. Vo finále zákon aplikovala len časť ruskojazyčných regiónov – ruštinu ako regionálny jazyk prijalo osem oblastí na juhovýchode Ukrajiny a Sevastopol,“ doplnil historik.